

ROZWÓJ DZIECKA TRZYLETNIEGO

1. Ogólna charakterystyka trzylatka.
2. Rozwój somatyczny i aktywność ruchowa.
3. Rozwój emocjonalny i społeczny.
4. Sprawności komunikacyjne.
5. Moralność i osobowość dziecka.
6. Adaptacja dziecka w przedszkolu.
7. Co potrafi trzylatek.

Ad.1. Ogólna charakterystyka trzylatka

W pracy z dziećmi trzyletnimi należy przede wszystkim liczyć się z dużą wrażliwością ich układu nerwowego oraz ze słabą wrażliwością na infekcje. Potrzebna jest zatem atmosfera pełna pogody i radości. Ważne jest również, aby dzieci jak najdłużej przebywały na powietrzu o każdej porze roku.

Dzieci trzyletnie łatwo ulegają zmęczeniu lecz szybko regenerują swe siły. Na krótko również potrafią skupić się na jednym przedmiocie, stąd też krótkotrwały wysiłek należy przeplatać częstym odpoczynkiem, umożliwiającym zmianę pozycji ciała i zaspokajającym potrzebę ruchu. Ważnym zadaniem jest też przystosowanie dzieci do nowego środowiska, gdyż są one jeszcze egocentryczne, co utrudnia orientację w otoczeniu. Brak umiejętności samoobsługowych powoduje uzależnienie od pomocy dorosłych. Małe dzieci łatwo tracą poczucie bezpieczeństwa, które jest niezbędnym warunkiem równowagi psychicznej, dlatego ważna jest obserwacja jego zachowania, aby wiedzieć i orientować się kiedy potrzebna jest ingerencja, kogo trzeba ośmielić, kogo pocieszyć lub też zachęcić do zabawy.

Kontakty okolicznościowe z dziećmi występują podczas całego dnia przedszkolnego. Obfitują one niejednokrotnie w różne nieprzewidziane sytuacje, na które trzeba umieć właściwie reagować. Gotowość do dzielenia z dziećmi ich przeżyć, poznawanie dziecięcych zainteresowań, przychodzenie z pomocą w razie potrzeby, sprawiedliwe rozstrzygnięcie sporów, wszystko to wychowuje dziecko, zbliża je do wychowawcy oraz umacnia poczucie bezpieczeństwa.

Pozostawiając dziecku możliwie dużo swobody, trzeba ją jednak ograniczyć wymaganiami racjonalnego trybu życia i koniecznością przestrzegania norm współżycia społecznego, gdyż atmosferę spokoju warunkuje ład i porządek w przedszkolu. Do tego niezbędne jest pewne zdyscyplinowanie dzieci zgodne z ich możliwościami rozwojowymi. Aby to osiągnąć należy ustalić najważniejsze zasady i zwyczaje obowiązujące w zabawie, we wzajemnym współżyciu. Dobrą metodą są objaśnienia połączone z pokazami. Prace nauczycielki ułatwia naturalna skłonność małego dziecka do naśladownictwa, podatność na sugestie słowa.

Trzylatek chętnie podporządkowuje się wychowawcy stawiającemu wymagania w sposób łagodny ale stanowczy, bez okazanego zdenerwowania, które potem udzieliłoby się dziecku i wyzwalalo w nim chęć przekory.

Kontakty małych dzieci z otoczeniem utrudnia im mało komunikatywna mowa. Myślenie dopiero wchodzi w fazę konkretno - wyobrażeniową. Dlatego też nauczycielka nie powinna używać słów, które nie są dziecku jeszcze znane. Słomom powinno z reguły towarzyszyć działanie. Dzieci 3 - letnie interesują się bardzo wzajemną przynależnością np. dziecko łączy filiżankę ze spodkiem, lokomotywę z wagonem. Ułatwia to wdrażanie dziecka do utrzymywania porządku np. lalki mieszkają w pokoiku dla lalek, a każdy wiesza swoje ubranie na swoim znaczku. Małe dzieci chętnie bawią się samotnie lub we dwójkę. Nie potrafią jeszcze bawić się razem, choć chętnie obok siebie przebywają. Próby współdziałania w zabawie mają często charakter czysto zewnętrzny np. (sypanie piasku do tego samego wiaderka, zabawa zbiorowa w naśladowanie jadących samochodów.)

Zabawki przeznaczone dla trzylatków powinny występować w kilku egzemplarzach aby zmniejszyć okazje do ewentualnych sporów. Poza też zabawkami należy im też udostępnić materiał do rysowania i malowania.

Ad.2. Rozwój somatyczny i aktywność ruchowa.

W tym okresie kośćce dziecka jest wrażliwy i giętki. Stawy cechuje duża ruchomość, więzadła stawowe są słabe i rozciągliwe. Bardzo słaba jest też muskulatura. Włókna mięśniowe zawierają dużo wody, są wiotkie i cienkie, wskutek czego dziecko jest niewytrzymałe na wysiłek fizyczny. Męczy je jednostajna pozycja oraz monotony i dłużej trwający ruch.

Dla tych dzieci zorganizowane zajęcia nie powinno przekraczać 10 minut. Forma realizacji programu jest praca w małych grupach. Konieczne jest również przebywanie na świeżym powietrzu, a także możliwość odpoczynku w ciągu dnia. W tej fazie wieku łatwo może wytworzyć się wadliwa postawa ciała przy nierównomiernym rozkładzie ruchu i spoczynku.

Ad.3. Rozwój emocjonalny i społeczny.

Wiek ten cechuje wzbogacenie się i duże zróżnicowanie życia uczuciowego. Można zaobserwować w zachowaniu się dzieci takie uczucia jak: gniew, strach, radość, wstyd, niechęć czy też zazdrość. Te uczucia pojawiają się w sposób wyrazisty, gdyż dziecko nie umie maskować i tłumić swoich przeżyć uczuciowych. Uzewnętrzniają się one w zachowaniu, okrzykach i w słowach. Służą one do wyrażania emocji, których podłożem są z kolei potrzeby. W tej fazie życia przedszkolnego uczucia dzieci cechuje afektywność i impulsywność. Emocje silne gwałtowne choć krótkotrwałe, łatwo u dziecka powstają i wybuchają na zewnątrz. Często trwają tylko kilka minut, nagle powstają i nagle się kończą. Dziecko przechodzi łatwo z jednego nastroju emocjonalnego w drugi, diametralnie od niego różny. Zmartwione i zapłakane, za chwile śmieje się i cieszy.

Ad.4. Sprawności komunikacyjne.

Pod koniec trzeciego roku życia wychowywane w sprzyjających warunkach środowiskowych, mają już opanowane podstawy języka ojczystego i to zarówno od strony leksykalnej jak też gramatycznej. Oczywiście chodzi tu o praktyczną znajomość języka, które przejawia się w rozumieniu skierowanych do dziecka wypowiedzi innych osób.

Jednakże zasób słownictwa dziecka trzyletniego jest jeszcze niewielki a system gramatyczny nie w pełni poznany i utrwalony. Mowa w tym wieku ma przede wszystkim charakter sytuacyjny i synpraktyczny tj. dziecko nie przekracza na ogół w swych wypowiedziach czynności bezpośrednio wykonywanych i osób z którymi pozostaje w danej chwili w kontakcie bezpośrednim.

Ad.5. Moralność i osobowość dziecka.

Rozwój moralny polega na przyswajaniu różnorodnych reguł form postępowania, i zastosowaniu ich w stosunkach międzyludzkich. Dziecko stopniowo przyswajając sobie normy i reguły postępowania uczy się postępować zgodnie z nimi. Małe dziecko nie ma wrodzonego poczucia dobra i zła. Okres ten nazywany jest okresem anomii moralnej. W tym stadium moralności dziecko przyjmuje określone normy i zasady postępowania narzucone mu przez dorosłych. Przestrzega ich nie dlatego, że uważa zachowanie norm za wartościowe, lecz po to, by sprostać wymaganiom dorosłych, gdyż są oni dla dziecka bezwzględnym autorytetem i wzorem właściwego postępowania.

Ad.6. Adaptacja dziecka w przedszkolu.

Co sprawia że maluchom tak trudno przystosować się do przedszkola?

- Nie ma wyraźnego związku między przystosowaniem a wiekiem dziecka. 5-latek i 6-latek może podobnie reagować idąc pierwszy raz do przedszkola. Bywa również, że uczniowie pierwszych klas przeżywają podobne dramaty jak przedszkolak. Jednak koszty adaptacyjne mogą być wówczas jeszcze większe, gdyż szkoła jest mniej przyjaznym środowiskiem.

- Dziewczynki lepiej przystosowują się niż chłopcy. Gdyż u chłopców częściej występują nawroty moczenia się i kłopoty z zasypianiem.

- Stwierdzono związek między przystosowaniem się dziecka do przedszkola a dotychczasowym przebiegiem rozwoju, tzn. jeśli dziecko rozwija się normalnie i nie było komplikacji w chwili porodu to z reguły lepiej przystosowuje się do przedszkola. Nie ma związku między poziomem rozwoju umysłowego dzieci a przystosowaniem się do przedszkola. Dotyczy to dzieci, których rozwój umysłowy mieści się w granicach normy. Kłopoty adaptacyjne może mieć dziecko błyskotliwe o świetnych możliwościach intelektualnych jak i przeciętnie rozwijający się maluch.

- Nie stwierdzono zależności między warunkami bytowymi rodziny a przystosowaniem dzieci do przedszkola. Badania Sochaczewskiej sygnalizują jednak poważny problem. W miarę obniżania się statusu społecznego rodziny, wzrasta u dzieci skłonność do zaburzeń podstawowych funkcji społecznych, a to ma wpływ na sposób przystosowania się dzieci do nowych warunków życia.

- Badania Sochaczewskiej nie wykazują także związku między przystosowaniem się dzieci, a formalną strukturą rodziny. U dzieci, które źle znosiły konieczność chodzenia do przedszkola a wychowywały się w niepełnej rodzinie, częściej ujawniały się zaburzenia funkcji życiowych. Powszechnie uważa się, że jedynacy gorzej przystosowują się do pobytu

w przedszkolu. Jeżeli dzieci wychowywane są w sposób racjonalny to zakres trudności w przystosowaniu jest mniejszy, zaś zaburzenia w relacjach emocjonalnych i funkcjach życiowych są zdecydowanie słabsze. Gorzej wiedzie się dzieciom wychowywanym zbyt liberalnie i mających zbyt opiekuńczych rodziców. Żeby zmniejszyć strach, trzylatki chcą przebywać razem blisko siebie, gdyż tak jest im rańniej. Jeżeli jedno zapłacze - pozostałe zaczynają płakać.

W jaki sposób można zmniejszyć dramat przystosowania się dziecka do przedszkola?

- Bólu rozstania nie da się uniknąć. Dziecko długo jeszcze będzie znosić rozłąkę z najbliższymi. Mają ten problem również dorośli, gdy muszą długo przebywać daleko od ukochanych.

Co można zrobić, by koszty adaptacji były mniejsze?

- Zorganizować dni otwarte, wspólna zabawa rodziców i dzieci oraz nauczycieli, którzy będą pracować z dziećmi. Ukoronowaniem stopniowego oswajania się z nowym miejscem jest wspólne zwiedzanie przedszkola z rodzicami. Dzięki takiemu stopniowemu wprowadzeniu, nawet trzylatki we wrześniu nie płaczą. Potrafią pozostać pod opieką poznanej wcześniej osoby, bo wszystko obok jest znane i bezpieczne.

- Obecność rodziców z dziećmi w czasie pobytu pierwszych dni w przedszkolu łagodzi kłopoty adaptacyjne. W wielu przedszkolach skłania się rodziców, aby przez pierwsze dni byli obecni w sali zabaw. Mają siedzieć na krzeselkach i zwyczajnie być. Ich obecność ma uspakajać dzieci, bo każde może podejść do ukochanej osoby, przytulić się i poprosić o pomoc. W ten sposób dzieci przeżywają mniej stresów. Ponadto można łagodnie i stopniowo przyzwyczajając dzieci do nieobecności bliskiej osoby. Bywa i tak, że rodzice muszą uczęszczać do przedszkola nawet przez kilka tygodni.

Sposoby wczesnego przygotowania dzieci do przebywania w obcym miejscu pod opieką osób trzecich.

Trzeba zadbać o stopniowe przyzwyczajenie dziecka, gdy musi pozostać samo w obcym miejscu. Warto jest zatem wykorzystać każdą sytuację, gdy może zostać pod opieką osoby trzeciej, np. wizyta u znajomych, spacer z sąsiadką a potem zostawienie dziecka na chwilę pod jej opieką. Dobrze jest też zabierać dziecko po zakupy. Kilka takich sytuacji wystarczy, aby dziecko zrozumiało, że nic złego się nie dzieje w obcym miejscu, gdy dorosły się na chwilę oddali. W takich sytuacjach należy dziecko stopniowo oswajać, najpierw pozostawiać na krótką chwilę a potem coraz dłużej. Należy jednak dziecku wyjaśnić co go czeka, jak to będzie i przyjść o obiecanych czasie.

Ad. 7 Co potrafi trzylatek.

- Trzylatek myje ręce i twarz, nie mocząc ubrania i wyciera je ręcznikiem,
- Potrafi samodzielnie jeść, doskonali tę umiejętność w zabawie lalkami,
- Stara się wyręczać dorosłych w prostych czynnościach, np. podaje różne przedmioty.

Wiele jednak zależy od tego:

- Na ile dorośli pozwalają dziecku na samodzielne choć niezdarne wykonywanie czynności samoobsługowych,

- W jakim stopniu dziecko zachęcane jest do radzenia sobie w sytuacjach życiowych,
  - Czy dorośli okazują mu radość, gdy upora się z wykonaniem czynności samoobsługowych,
  - Trzeba kształtować w dziecku poczucie odpowiedzialności za to co czyni,
  - Zadbaj o to, aby trzylatek respektował zasady dobrego zachowania w domu, w przedszkolu, w sklepie, itp.
  - Skuteczne jest też rozwijanie u dziecka skłonności prowadzenia do końca wykonywanych czynności..
- Ważne jest aby dorosły:

- Był przy dziecku i podtrzymywał w osiągnięciu celu: ma zachęcać, przypominać i podpowiadać, to co dziecko ma robić,
- Okazywać radość, gdy dziecko osiągnie cel, gdyż w ten sposób dziecko uczy się odczuwać zadowolenie z wykonywania czynności.
- Należy być cierpliwym i systematycznym, bo dziecko musi wiele razy wykonywać czynność nim ją opanuje a potem ćwiczyć, aby przybrała postać nawyku.

Opracowała s. Julita Zawadzka

Literatura:

1. Praca magisterska s. Magdaleny Grymuza, Wspomaganie rozwoju dzieci niepełnosprawnych w przedszkolnych oddziałach integracyjnych, Lublin 2001r.,
2. Program wychowania w przedszkolu, Warszawa 1992,
3. E. Gruszczyk - Kolczyńska, E. Zielińska, Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się, Warszawa 2000r, WSiP,
4. Przetacznik - Gierowska M., Psychologia rozwojowa wieku dziecięcego, Warszawa 1992.